

kontrola olajšana in sitnosti bodo manjše. — Pozor, črnovojni oproščenci! Še enkrat se vsi veljavno oproščeni opozarjajo, da le tistim ni treba priti na sedanje pregledovanje »O«, ki so za orožje sposobni. Kdor je pa slučajno oproščen, a je doslej spoznan za orožje nesposobnim, mora iti k pregledovanju, ki ima ravno ta namen, med dosedaj nesposobnimi dognati, če ni ta ali oni vendarle orožja zmožen. Če ima kdo torej od katerekoli strani drugačen pouk, je v zmoti in bo moral trpeti sam neprijetne posledice, če se pregledovanju odtegne.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ« IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Šola v Dramljah 400 K; »Teden Rdečega križa« v Dobropoljah potom učiteljstva 1802 K 41 vin.; vrhutega nabralo v šoli 68 K 43 vin.; šole v okraju Pazin narale v »Tednu Rdečega križa« 7815 K 95 vin.; »Teden Rdečega križa« v Ilirski Bistrici potom sodelovanja tovarišice Olge Tomšičeve in tovariša nadučitelja Rudolfa Horvata 2100 K; v »Tednu Rdečega križa« se je vpisalo na deški CM šoli v Trstu 85 članov ter je bilo nabrano 111 K članarine, oziroma darov. Za ranjence, družine vojakov in vojake, ki stoje v vojni, je poslala ta šola iz 30 nabiralnih pušč 135 K 06 vin. vojnopomožnemu uradu, skupina V., Dunaj, IX. Berggasse 16, za mesec april in maj; Ribno pri Bledu v »Tednu Rdečega križa« s sodelovanjem šolske mladine pod spretnim šolskim vodstvom 408 K; v občini Materija v »Tednu Rdečega križa« s sodelovanjem šol 1236 K 06 vin.; v občini Podgrad v »Tednu Rdečega križa« s sodelovanjem šol 2000 kron; Šentjanski šolski okoliš pri Ptuj 230 K 30 v; učiteljstvo Srazrednice v Šiški-Ljubljani od službenih prejemkov 11 K; Antonija Kračmanova, učiteljica v St. Lenartu pri Laškem trgu, 2 K; ravnatelj F. Robič in učitelj F. Zacherl v Ljutomeru za maj in junij po 10 K = 20 K; v »Tednu Rdečega križa« na Javorniku s sodelovanjem 5 učiteljev 1100 K; v »Tednu Rdečega križa« na Jesenicah s sodelovanjem učiteljstva in šolske mladine 2668 K 40 vin.; uspeh dela meščanske šole v Krškem (glej dopis v današnjih Kranjskih vesteh!) 3000 K; v »Tednu Rdečega križa« nabrali otroci in učiteljstvo velikonedeljske šole na Štajerskem 222 K 80 vin. in tedenska zbirka istotam do danes 41 K 70 vin. = 264 K 50 vin.; vse postojnsko učiteljstvo in šolska mladina v »Tednu Rdečega križa« 3260 K 55 vin.; čisti dohodek gledališke predstave ljudskošolske mladine v Idriji 355 K; v »Tednu Rdečega križa« nabrali šolska mladina, učiteljstvo z dekanom in županstvom 1398 K 56 vin.; Adolf in Ana Rosina v Ormožu 20 K; šolsko vodstvo v Šmartnem pod Smarno goro čisti dohodek šolarske veselice 40 K; tedenski prihranki šolske mladine v Ljubljani za mesec maj 853 K 44 vin.; vodstvo slovenske mestne ljudske šole v Rojani 12 K 41 vin.; skupaj 29.313 K 07 vin.

V zadnji številki izkazanih 82.124 K 97 v. Danes izkazanih 29.313 K 07 v. Dostej nabranih 111.438 K 04 v.

V izkazu, priobčenem v zadnji številki, mora stati na 3. strani v prvi koloni, 9. vrsta, vsota 1239 K 69 vin., ki so jo nabrali učiteljstvo in šole v občini Dekani. Ta vsota je pomotoma izpuščena. — V isti koloni in na isti strani mora stati pri skupnem izkazu denarnega uspeha za »Rdeči križ« 97 vin. (ne 69 vin.)!

IV. VOJNO POSOJILLO.

Nadalje so podpisali: Šola v Dramljah 200 K; slovenska šola v Barkovljah, in sicer: Ivan Krašević, Jospina Birsova, Marija Humplikova, Ferdinand Starec, Ana Scheimerjeva, Olga Sedevčičeva in Jospina Posegova po 1000 K = 7000 K; slovenska šola na Vrdeli, in sicer: Ivan Daneu, Vinko Trobec, Rafael Kosovel, Angela Setničarjeva, Ivanka Sabadinova, Emilija Peternelova, Kristina Delak-Gerdolova, Valerija Koširjeva in Ljudmila Požarjeva po 1000 K = 9000 K; slovenska šola na Opčinah, in sicer: Štefan Ferluga in Antonija Daneuova po 1000 K = 2000 K; slovenska šola na Proseku-Kontovljah, in sicer: Franc Martelanc, Edvard Sosič, Martin Furlan in Amalija Martelanc po 1000 K = 4000 K; slovenska šola v Bazovici: Josip Gorkič 500 K; slovenska šola v Rojani; Irma Nöthova 500 K; slovenska šola pri Sv. Križu poleg Trsta, in sicer: učenci 2800 K, stranke 6000 K, učiteljstvo 1500 K = 10.300 K; učenke dekliske CM šole v Trstu na Aquedottu: Poljšak Ana 1000 K, Poljšak Emilija 1000

K, Knežič Ljubomira 200 K; slovenska šola v Katinari, in sicer: Ciril Valentič, Amalija Čokova in Marija Čokova po 300 K = 900 K; Šentjanski šolski okoliš pri Ptuj 6.230 K; učenci in učenke slovenske mestne šole na Vrdeli 200 K; učenci meščanske šole v Krškem 100 K; dr. T. Romih, ravnatelj meščanske šole v Krškem, 300 K; predsednik »Pedagoškega društva« v Krškem za društvo 100 K; ustanovni sklad za 4. razred meščanske šole v Krškem 65.000 K; šolski voditelj pri Veliki Nedelji (Štajersko) nabral (šolski nabiralnik) 3200 K; mladina ljudske šole v Postojni 2300 K; učenke c. kr. rudniške dekliske ljudske šole v Idriji 1900 K (ne 1500 K, kakor je bilo zadnjič pomotoma izkazano!); Marija Kavčičeva, ravnateljica c. kr. rudniške dekliske šole v Idriji, 200 K; v Ljutomeru: učiteljica Jospina Wessnerjeva poleg že izkazanih 500 K še 500 K (skupaj 1000 K); ravnatelj Robič 1000 K, učitelj Zacherl 1000 K, učiteljica Minka Zacherlova pri Sv. Križu 1500 K, učiteljica Slavka Zacherlova v Vučji vasi 1200 K, razentega sta tovariša Zacherl in Valher v Ljutomeru nabrala 400.000 K; po vplivu nadučitelja M. Debelaka v Šmartnem pri Litiji 13.000 K (za III. vojno posojilo pa 8000 K); slovenska občinska ljudska šola v Barkovljah (zasebniki in učenci) 900 K; slovenska občinska ljudska šola v Rojani (zasebniki in učenci) 300 K; skupaj 590.100 K. V zadnji številki izkazanih 444.800 K — v. Danes izkazanih 590.100 K — » Skupaj IV. vojno posojilo 1.034.900 K — v.

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v »Učit. Tovarišu«. Za »Rdeči križ« itd 111.438 K 04 v. III. vojno posojilo 272.148 K 69 v. IV. vojno posojilo 1.034.900 K — v. Skupna vsota 1.418.486 K 73 v. Ako v tej vsoti, ki se v njej zadostno zrcali domoljubno delo naših ljudskih in meščanskih šol, prištejemo še vsoto, ki je — tudi po izkazih v našem listu — zbrana po naših srednjih šolah, dobimo ta račun: Ljudske in mešč. šole 1.418.486 K 73 v. Srednje šole 29.704 K 58 v. Končna vsota 1.448.191 K 31 v.

Kaj naj rečemo k temu impozantnemu številu? — Kratko: Numer a loquuntur!

Bodoča šola ali državna ali narodna šola?

Dunaj, 10. junija 1916.

Naj Vam na kratko sporočim o zadnjem zborovanju, ki ga je imelo tukaj glavno vodstvo nižjeavstrijskega deželne učiteljskega društva. Glede bodoče šole je učiteljstvo Nižje Avstrije preciziralo svoje stališče:

Država imanalogo, da z ugotovitvijo splošnih načel gleda na izpopolnitev v notranjo uredbo vsega šolstva ter s strogim nadzorovanjem točnega izvrševanja teh načel ustvari pogoje za enakomerni razvoj šolstva v vseh njegovih panogah. — Država naj torej v vseh svojih sestavnih delih (deželah) gleda na izvedbo državnega šolskega zakona ali kakega drugega zakona, ki stopinanjega vo mesto.

- Naj torej:
1. odstrani posebno stanje šolstva v posameznih deželah;
  2. določi minimum obveznih zahtev glede šolskih zgradb, šolskih higienskih naprav, učiteljske izobrazbe in obsega gradiva učnih načrtov;
  3. zagotovi izpolnjevanje teh minimalnih zahtev potom državne sile.
  4. Za sedaj se odklanja poddržavljenje šolstva v tem smislu, da bi država prevzela vsa skupna šolska bremena in nastavljanje učiteljstva.
  5. Šolska bremena je treba preložiti na zmožnejše korporacije, nego so to dosedanje občine in dežele. Tako telo je narod, ki je postal avtonomen in kinjeva svobodno izvoljeno zastopstvo prevzema narodno nalogo oskrbe šolstva kot najdragocenejše narodno kulturno imetje.
  6. Tudi pravne razmere učiteljstva naj uredi korporacije, ki zastopajo narod, in sicer po načelih, kakor jih določi državno zastopstvo.

7. Učiteljstvo naj se torej v interesu šolstva in samega sebe zavzema za novo političsko uredbo Avstrije v tem smislu, da se ustvari narodne samoupravne (avtonomne) korporacije!

Avstrijska šolska misel.

Praga, 12. junija 1916.

Grof Adalbert Schönborn, predsednik deželne upravne korporacije na Češkem, razpravlja v dunajski reviji »Das neue Oesterreich« o avstrijski državni misli. V tej razpravi pravi ta odlični državnik:

»Navdušena ljubezen do cesarja, neizpremenljiva zvestoba do cesarske hiše, jasno spoznanje, da so narodi drug na drugega navezani, da sodijo neločljivo skupaj — so gotovo sestavni deli avstrijske državne misli, ki si moramo njih smotrnega, vnetega negovanja vsi želeči, ako hočemo — in to hočemo vsi! — da se avstrijska državna misel okrepi. V teku stoletij na različne načine skupaj zrasla, je naša stara Avstrija komplicirana državna tvorba, manj enostavna in pač tudi težje vladati, nego večina drugih držav. In tako tudi bistvo naše države, ki mu mora v glavah državljanov odgovarjati državna misel, nikakor ni izčrpano z ravnokar naštetimi tremi, čisto ob sebi umevnimi sestavnimi deli; še dva druga, ki nujno sodita zraven njih, hočem pokazati. Neločljivo zvezana ljudstva, ki jim mora država dovajati in posredovati splošno blaginjo, pogoje za srečo posameznega človeka, morajo biti tudi edina, ako naj ta splošna blaginja ne postane nemogoča. In neohodni pogoj za to edinost, ki nikakor ne izključuje mirne kulturne in gospodarske tekme, je enakomerno ravnanje z vsemi posameznimi ljudstvi države po nosilcih javne oblasti, izključena mora biti vsaka prednost in vsako zapostavljanje narodov. Naši predniki, ki so dali naši državi, stoječi ob zibelki ustavnega življenja, katero je naš preslavni vladajoči vladar podaril državi, njene zakonite temelje, njeno ustavo, so imenovali urejeno stanje, iz katerega stalno izvira to enakomerno postopanje — enakopravnost narodov. Dober in točen izraz, ki ga naj bi mi, potomci, obdržali. Tega zakonito urejenega, ustavno zajamčenega stanja se ne sme dotikati, zakaj drugače bi bila bodočnost naše države enaka nadaljevanju preteklosti pred vojno in notranja raztrganost in zapletenost bi gotovo po vojni ne prenehali.«

Z ozirom na ta jasna izvajanja smemo tudi Slovenci pričakovati, da bo nam nasproti po vojni v večji meri nego je pred vojno veljalo določilo člena XIX. državnega osnovnega zakona glede na političke in kulturne naše interese in pravice!

Konec šol in skrb za bodočnost.

(Iz krogov staršev.)

V »Slovenskem Narodu« od pretekle sobote čitamo ta-le članek:

Po službenih poslih sem prepotoval zadnji čas malone vso našo deželo. Govoril sem z deželani o tem in onem, kajpada tudi o vojni in o — naši mladini. S starši sem govoril, ki imajo sinove v vojni, a govoril sem tudi s starši, ki imajo sinove v šolah, v ljudskih in srednjih. Kak je splošni vtisk teh pogovorov? Neizmerna ljubezen, ki stiska in dviga srce slehnega očeta, slehne matere! Jaz to dobro razumem, ker imam sam otroke. In če je mogel kdo kdaj govoriti v imenu vseh — eva mene: Vsa naša skrb, ves strah in vsa sreča je osredotočena v bodočnosti naše dece!

Zato mi bodi v imenu vseh dovoljena ta odkrita in uvaževanja vredna beseda, ki jo narekuje ljubezen do naše dece, ki je up in bodočnost naroda, domovine, države!

Šolsko leto se bliža koncu. Ob izrednih razmerah, kakršnih ni bilo doslej in jih tudi posled ne bo, se srečno zaključuje zopet eno razdobje pouka in vzgoje naše ljubljene mladine. Ako kdaj prej, je bila letos šola vsem in vsakemu pravi blagoslov. Kolikor ljudi ni vojna potegnila v svoj vrtinec, vsi ti so imeli na svojih domovih dela preko glave in moči. Zato je bila neskončna razbremenitev vzgojno in poučno delo naših šol, ki so sprejele našo deco v svoje varstvo, da ni podivjana in nenadzorovana zapadla moralnim in telesnim pogubam. Naše vrlo učiteljstvo — tako ljudskošolsko kakor srednješolsko — je imelo seveda mnogo več odgovornega dela nego v normalnih časih, ker ni moralo samo vestno skrbeti za svoje notranje šolsko delo, nego je tudi potom šole

in s sodelovanjem učeče se mladine skrbelo za razne patriotične in dobrodelne naloge ter je tako neprestano vzgojevalno in plemenito vplivalo na mladino! Hvala tisočera temu našemu učiteljstvu, ki je v polni meri izpolnilo svojo stanovsko dolžnost ter prevzelo tudi dobršen del nalog staršev! Naša hvaležnost mu ostane trajna!

Tikoma ob tej povzdigujoči misli se dviga naša razumljiva skrb, kako bo z začetkom in delom prihodnjega šolskega leta? Število moškega učiteljstva, ljudskega in srednješolskega, je že sedaj zmanjšano na minimum. Večina stoji pod orožjem, zato pa morajo tisti, ki so ostali doma kot za vojno službo nesposobni ali pa kot nepogrešljivi, opravljati svoje delo s podvojenimi silami. — Vem, da je to delo težko, ali prepričan sem, da se je vršilo iz dobre volje, saj so nadomeščali svoje tovariše na bojnem polju in mnogokraterega očeta učeče se mladine.

Iskrena želja in prošnja nas staršev je, naj bi poklicane oblasti — v prvi vrsti so to šolske — nemudoma poskrbele, da se jeseni pouk redno prične. In ne samo po ljudskih šolah, temveč tudi in zlasti po srednjih! Dosti nas je, ki bivamo na deželi in imamo svoje sinove v mestu v srednjih šolah. To stane danes — nič ne pretiravam! — ogromno denarja. Radi ga žrtvuemo, saj gre za srečo naše dece! A če bi bil pouk prekinjen ali neredno začel, bi bilo škoda letos izdanega denarja, ker bi z vsako zamudo ali odložitvijo trpela vzgoja mladine, ki mora teči držema in redno naprej, da obrodi z lepim sadom. Zato se obračamo do poklicanih šolskih oblasti z vprašanjem, če bi se ne dalo kaj storiti, da se še bolj ne skrči število učiteljev, da bodo mogli usposobljati našo mladino telesno in duševno v zavedne in izobražene člane naše mogočne monarhije! In to delo teče vzporedno z delom na bojnem polju: to brani državo v sedanji obliki in sestavi, ono pa skrbi za njeno bodočo moč in veljavo! — In koliko skrbi bi odpadlo od srca, ko bi tudi med počitnicami mogli zaupati svojo deco nadzorstvu učiteljev! Saj ni, da bi bili učitelji k temu primorani; toda že zavest, da je nad otroki čuječe oko učiteljev, vpliva na vse vedenje in nehanje mladine blagodejno. In kdo more trditi, da ni treba sedaj dvakrat napornemu delu učiteljstva oddiha in odmora?

Kdaj se mora ustanoviti nova javna ljudska šola?

(Prispevek k § 59. drž. šolskega zakona.)

(Dalje.)

2.

Nadaljni pogoj, ki se zahteva za ustanovitev nove javne ljudske šole, je, da imajo otroci do obstoječe šole dlje nego 4 km. Za ustanovitev nove šole se zahteva, da je v kraju, oziroma v več krajih eno uro naokolo skupaj vsaj 40 otrok, ki morajo obiskovati več nego 4 km oddaljeno šolo. Merodajna je oddaljenost stanovanja šoloobveznih otrok do obstoječe šole. Ako so posamezni deli občine, oziroma posamezne hiše več nego 4 km oddaljene od obstoječe šole, je to samo po sebi brez pomena, ako ne prebivajo v teh občinskih delih, oziroma hišah otroci, ki so dolžni hoditi v šolo. V poštev prihaja samo oddaljenost tistih hiš, ki v njih stanujejo šoloobvezni otroci. — Pri ugotovitvi upoštevne števila otrok se smejo torej upoštevati samo tisti otroci, ki so njih stanovanja več nego 4 km oddaljena od obstoječe šole, torej samo tisti otroci, ki imajo več nego 4 km dolgo pot do obstoječe šole. (Razs. upravn. sodišča z dne 19. oktobra 1907, št. 9291, B. št. 5437).

Šola, ki se mora do nje izmeriti daljavo je tisto poslopje, ki je trajno namenjeno za učne namene. — Ako so posamezni razredi zaradi nedostajanja prostora nastanjeni v zasebnih hišah, ne pridejo pri določitvi daljave v poštev v zasebnih hišah nameščeni razredi, temveč samo redno šolsko poslopje. (Razsodba upravnega sodišča z dne 11. marca 1904, št. 2487, B. 2453). Oddaljenost do šole je premeriti po daljavi najkrajše javne poti, ki drži do šole. V poštev prihaja torej praviloma vedno najkrajša javna pot. To je povsem naravno, ako uvažujemo, da morajo za udobnost in varnost prometa na vseh javnih potih skrbeti občine in politična oblastva. Ako je krajša pot do šole samo časasna, n. pr. za časa snežnih zemetov ali poplav nerabna, to še nikakor ne opravičuje, da bi se smelo meriti daljavo do šole po boljši, a daljši poti. — Dejstvo, da je krajša javna pot časasno